

## Нови мастер програм на Факултету политичких наука – „Студије Европе“

Технократски модел интеграције европских држава покренут након Другог светског рата остварио је своју првобитну сврху – мир, безбедност и благостање. Могућност избијања ратног сукоба између држава чланица Европске уније данас је премештена у сферу празне апстракције. Послератни идејни и политички творци данашњег европског заједништва носе заслуге за то велико достигнуће. Политичка, економска, правна и административна интеграција донела је са собом вишедеценијски период сигурности и просперитета које су осетили сви народи укључени у тај процес.

Досадашњи модел повезивања европских држава, међутим, налази се у егзистенцијалној кризи. Још 2005. године, када су Французи и Холанђани на референдумима одбили да следе вођство својих елита и гласали против усвајања Уговора о уставу Европе, даровитији посматрачи јасно су уочили њене прве назнаке. Да је њихов стари заједнички европски свет у проблемима и превирању видљиво је данас госпођи која продаје артичоке на пијаци у Лиону, инжењеру који ради у Мерцедесовој фабрици у Минхену, власнику рибљег ресторана у Катанији на Сицилији, ИТ инжењеру из Београда и продавачици кокица са Трга Бана Јелачића у Загребу. Они кривце за кризу виде у мигрантима, Русима, Американцима, технократама, популистима, националистима, мондијалистима, вирусу, другим европским народима, банкарима, необразованима итд. Тако слуђени на изборима гласају за политичаре које обећавају враћање изгубљене суверености државама или за оне који бране постојећи онемоћали и закочени европски управљачки систем. Интеграција је темељно променила државе које у њој учествују већ више од шест деценија, њихова друштва, уставе и институције. Променила је и схватање грађанина, права, демократије и политике које су обликовали векови европске историје. Враћање на старо више није могуће. Истовремено, постојећи наднационални управљачки механизам све мање је у стању да одговори на захтеве својих корисника, грађана и њихових држава, региона и интересних група. У привредном погледу Европска унија заостаје за великим светским такмацима у Северној Америци, источној и јужној Азији. Криза се продубљује.

Криза је прилика, Макијавелијево, *occasione*. Она не мора да буде увод у крах еманципаторског пројекта европског уједињавања. У свим историјским епохама ситуација ванредног привлачила је младе, маштовите, смеле и љубопитљиве људе са њиховим разноврсним талентима. Она пружа могућност будућим политичарима, судијама, адвокатима, филозофима и уметницима да се активно укључе у изградњу новог заједничког света Европљана. Како би у ту пустоловину могли да се залете потребни су им поуздани оријентирани. Њих је данас тешко пронаћи у средствима јавног информисања, говорима политичара или агресивним памфлетима невладиних организација. Стари технократски лампиони који су осветљавали пут деловању у европској јавној сфери погашени су. Оне друге светиљке које већ вековима горе у државама утулио је сам процес европске интеграције. Шта нас чини Европљанима? Која је крајња сврха процеса удруживања европских држава? Шта држи на окупу наше старе националне заједнице? Основни циљ покретања новог мастер програма *Студије Европе* на Универзитету у Београду јесте да студентима осветли различите стазе којима би њихови природни дарови и љубопитљивост данас могли кренути у потрагу за одговорима на ова стара питања.

За тако нешто проучавање институција Европске уније и њених јавних политика више није довољно. Једино из дубљих слојева европске историје и културе могу стићи поуздани оријентирани. Због тога ће програм почивати на разматрању тема које спадају у различите области политикологије, филозофије, права, економије, религије, позоришне уметности и књижевности. То је и разлог што ће као предавачи, поред професора Факултета политичких наука, у настави учествовати неки од најугледнијих домаћих и страних предавача са Правног факултета у Љубљани, Факултета друштвених и политичких наука из Катаније, Италија, Правног факултета у Београду, Филолошког факултета у Београду, Факултета драмских уметности, Економског факултета у Београду и Института за европске студије.

.....

Темељ читавог програма чиниће два обавезна предмета:

### **Савремена Европа и питање идентитета**

Реч је о новом курсу из области европских студија. Посвећен је испитивању и дешифровању данашњег лика Европе са основним питањем: да ли политички и културолошки диверсификована Европа има савремену препознатљивост; да ли и како

се може говорити о њеном идентитету имајући у виду њену богату свеевропску културу и уметност? Колико је европска интеграција у форми Заједнице и Уније допринела трајнијем идентификовању савремене и будуће Европе? Посебна пажња биће посвећена идејном и идеолошком аспекту садашњег стања Европе имајући у виду и неинтегрисане праксе и искуства. У том смислу курс ће се бавити испитивањем теоријских и духовних парадигми који су обликовали данашњу Европу.

Поред Слободана Самарџића и Бојана Ковачевића, професора Факултета политичких наука у Београду, наставу ће на овом предмету изводити и професори Дарко Танасковић, Алекандар Петровић и Дуња Душанић са Филолошког факултета у Београду, Марчело Карамиа са Факултета друштвених и политичких наука из Катаније, Италија, Иван Меденица са Факултета драмских уметности у Београду, Милан Суботић са Института за европске студије у Београду и Часлав Копривица са Факултета политичких наука у Београду.

### **Сложени конституционани системи**

Дуго времена главне архитекте процеса европских интеграција радиле су у уверењу да стварају нешто што никада раније није постојало. Њихова настојања теоретичари су пратили објашњењем да Европска унија представља конституционални систем *sui generis*. Криза легитимитета која Унију и њене државе потреса још од неуспеха уставног пројекта 2005. године оголила је површну погрешност оваквог приступа. Постало је јасно да се данашњи Европљани суочавају са истим питањима и изазовима који су обележили настанак, развој и кризе свих других сложених политичких заједница у историји, попут Сједињених Америчких Држава, Немачке, Швајцарске, Канаде или СФР Југославије. На овом курсу студенти ће пратити стазу којом су кроз историју ишли сви велики уставотворци међу којима и очеви оснивачи Сједињених Америчких Држава – проучаваће се странпутице, грешке, илузије као и генијална уставна и институционална решења у досадашњим успешним и неуспешним покушајима изградње политичког јединства из различитости. То ће их учинити дораслим да се суоче са темељним питањима са којима се данас у Европи суочавају политичари, уставни правници и филозофи. Како изградити постојано и делотворно европско заједништво уз очување аутономије држава чланица? Ко одређује црвену линију која се у централизовању надлежности не сме прећи уколико се жели очувати легитимитет сложене политичке заједнице? Како су међународни оснивачки уговори

ЕУ претворени у устав? Ко је чувар демократије држава чланица? Може ли Унија постати политичка заједница у одсуству европског демоса? Ко штити основна права грађана и какве то везе има са солидарношћу? Какав је однос између Суда правде ЕУ и националних уставних судова? Како се узајамно контролишу доносици одлука у систему управљања на више нивоа власти? Ко одлучује о подели надлежности? Какав је уставни смисао сецесионистичких покрета у оквиру држава чланица ЕУ?

Поред Слободана Самарџића и Бојана Ковачевића, професора Факултета политичких наука у Београду, предавачи на овом предмету биће и професор Само Бардучки са Правног факултета Универзитета у Љубљани, професор Миодраг Јовановић са Правног факултета Универзитета у Београду и Драгољуб Поповић са Правног факултета Универзитета Унион у Београду.

.....

Студенти ће моћи да бирају неке из групе изборних предмета међу које спадају:

### **Политичко у европској драми**

Ово је нови курс чије осмишљавање представља плод дугогодишње сарадње професора Факултета политичких наука, Филолошког факултета и Факултета драмских уметности у Београду. Разумевање проблема политичког, као проблема извора смисла и одлуке о темељу заједничког живота људи, представља један од највећих изазова са којима се суочавају друштвено-хуманистичке науке у данашњој епохи кризе. Циљ је да студенти науче да трагају за одговорима на класична питања политичке мисли кроз читање дела великих драмских писаца. Какав је био Платонов однос према драмским песницима? Шта нам говори Макијавелијева Мандрагола о рађању модерне држави? Како разумети Хобсову теорију друштвеног уговора читајући Шекспирове драме? Како Молијеров Мизантроп објашњава природу апсолутистичке монархије? Како је маркиз де Сад проникао у скривени смисао Француске револуције режирајући представу у санаторијуму за ментално оболеле особе са штићеницима санаторијума као глумцима? Шта нам о кризи говори Чехов? Може ли позориште да мења друштво како се то надао Брехт? Какав је значај Пиранделовог дела за разумевање италијанског фашизма? Ово су само су нека од питања са којима ће се ухватити у коштац полазници овог курса.

Поред професора Бојана Ковачевића са Факултета политичких наука у Београду у извођењу наставе учествоваће и Корнелија Квас, Зорица Бечановић Николић и Снежана Калинић са Филолошког факултета у Београду, Иван Меденица са Факултета драмских уметности као и неки од наших водећих позоришних стваралаца.

### **Европске економске интеграције**

Овај предмет има за циљ да помогне студентима да овладају знањем о функционисању различитих облика регионалних економских интеграција на европском простору. Поред основних теоријских приступа регионалној интеграцији, изучавају се примери постојећих интеграција (ЦЕФТА, ЕФТА, Европска унија, Евроазијска економска унија, Европски економски простор), али и њиховог интеграционог потенцијала за земље у окружењу. Посебна пажња биће посвећена анализи мотива држава за приступање Економској и монетарној унији као највишем облику интеграције европских држава, у коме постоји слобода кретања људи, добара, услуга и капитала, као и јединствени новац. Предмет обухвата и теме које се односе на економске и политичке последице савремених криза (кризе Евроне, мигрантске кризе, Брегзита, пандемије Ковид-19 и украјинске кризе) по постојеће облике економских интеграција у Европи.

Поред доцента Александра Милошевића и доценткиње Ивана Радић Милосављевић са Факултета политичких наука, у извођењу наставе ће учествовати професор Иван Вујачић са Економског факултета Универзитета у Београду и други професори са Факултета политичких наука и Економског факултета у Београду.

### **Политичке странке у Европској унији**

Шта се дешава када политичке странке покушају да напусте природни локус демократије – националну државу? Какав је карактер и природа странака на нивоу Европске уније? Да ли је оправдано означавати их као „политичке странке“? Да ли је Европски парламент истинска позорница на којој политичке групације остварују своју представничку улогу или је мизансенс симулакрума представничке демократије Европске уније? Могу ли у „политичкој заједници без политике“ евространаке допринети лечењу демократског дефицита? Да ли је проблем демократије у ЕУ аутоимуна болест којој нема лека? Колико су европске партије, у таквим околностима,

у стању да остваре своју уговором утврђену улогу – формирање европске политичке свести и изражавање воље грађана Уније? Ово су нека од најважнијих питања са којима ће се студенти сусрести на овом курсу.

Предавач ће бити доцент Зоран Чупић са Факултета политичких наука у Београду.

### **Европска унија као глобални актер**

Циљ предмета је да студенти стекну продубљена знања о противречностима спољног деловања ЕУ која је, са 446 милиона становника, друга по величини свог учешћа у светском БДП-у, има највеће учешће у светској трговини и ствара четвртину светског богатства. Даје више званичне развојне помоћи него и један други донатор. Упркос својој економској снази, она није успела да постане безбедносна сила, а политике којима је деловала ка трећим земљама су запале у кризу која руши мит о ЕУ као цивилној, нормативној и трансформативној сили. Политика проширења се са Балкана амбивалентно усмерава на исток Европе, а покушај ЕУ да као глобални актер одговори на мигрантску кризу из 2015. године је довео до обуздавања али не и решења кризе када је реч о мигрантима са Блиског истока и Африке, док избеглице из Украјине имају сасвим другачији статус. Како се догодило да амбициозна политика суседства ЕУ нестане у вихору рата у Украјини, а НАТО и САД поново доминирају упркос вишедеценијским расправама о перспективи стратешке аутономије ЕУ? Да се односи са Русијом од покушаја стварања стратешког партнерства суноврате у поновно спуштање гвоздене завесе у Европи? Може ли ЕУ да остане глобални конкурент Кини или ће бити само на периферији борбе за глобалну моћ чије средиште је на Пацифику? Какви су односи ЕУ са земљама јужног Медитерана и Африке и да ли откуцава темпирана бомба новог избегличког таласа?

Поред професорке Маје Ковачевић са Факултета политичких наука у извођењу наставе на овом предмету учествоваће и други професори овог Факултета, као и др Милош Петровић са Института за међународну политику и привреду.

### **Савремени европски односи**

Током друге половине XX европски односи су најчешће били посматрани кроз призму европске интеграције, са већином европских сила као делом овог процеса (Француска, Немачка, Уједињено Краљевство као чланице ЕЕЗ/ЕУ, и Турска која је тежила чланству). На почетку XXI века ситуација је знатно другачија, а поновни рат на европском тлу је показао неодрживост досадашњег система. Тежиште овог предмета је на изучавању периода од краја Хладног рата из перспективе теорија међународних односа. Реализам се вратио у Европу, либерални поредак је уздрман, а односи међу највећим европским државама су обележени различитим интересима и ограничењима. Циљ предмета је да студенти стекну знања о савременим процесима редефинисања европских односа: новој/старој улози Уједињеног Краљевства у Европи, француским интересима као највеће нуклеарне силе Европе и њеним иницијативама за нове односе на континенту, перспективама еволуције француско-немачке осовине, новој улози Немачке као економског гиганта који оклева да преузме улогу политичке силе. Куда води заокрет Немачке ка повећању војног буџета и како разумети немачко питање данас? Постоје ли „стара“ и „нова“ Европа? Русија и Европа – савремени контекст старе дилеме. Чији интерес је да Русија „не буде у Европи“ и да највеће европске силе не успоставе равнотежу? Каква је улога Турске у савременим европским односима? Каква је судбина планова о другачијим пан-европским односима?

Поред професорке Маје Ковачевић са Факултета политичких наука у извођењу наставе на овом предмету учествоваће и други професори овог Факултета.

....

Поред описаних предмета студенти ће моћи да изаберу и неке из низа важних и занимљивих курсева на којима се знања до којих је дошла савремена наука о политици и међународним односима примењују како би се објаснили управљачки и геополитички изазови данашње Европе. Ту спадају предмети: **Односи Србије и Европске уније, Право и политика управљања миграцијама и азилом у ЕУ, Управљање кризом у ЕУ, Институције и процеси одлучивања у Европској унији и Јавна управа у Европској унији.**

Главни предавачи на овим курсевима ће бити доценткиња Ивана Радић Милосављевић, професор Дејан Миленковић, доцент Зоран Чупић и професорка Маја Ковачевић са Факултета политичких наука у Београду.